

Potreba univerzít v znalostnej spoločnosti pri rozvoji regiónov

Viktória ALI TAHA – Juraj TEJ

Abstract

The present time accentuates the building of knowledge-based economy - regional economy including. Sustainable capacity of the regions is based on learning as a key factor in this process. Transfer of scientific and technological knowledge and processes of learning (individuals, organizations and regions) require cooperation among actors of regional interests. Non-substitutability of universities as one of the group of regional developing actors and their role as a leader is indisputable, particularly in underdeveloped regions, whereas just there are they the only source of high school education at the highest level.

Kľúčové slová

Znalostná spoločnosť, znalostná ekonomika, regionálny rozvoj, univerzity.

Úvod

Myšlienka znalostnej spoločnosti sa stala populárnou najmä na konci 20. storočia. Najrozvinutejšie aj menej rozvinuté krajiny vykročili na cestu budovania znalostnej spoločnosti s vierou, že tá im zabezpečí ekonomickú prosperitu a hospodársky rast. Znalostná spoločnosť sa vyznačuje prienikom vedeckého a technologického poznania do všetkých sfér života a inštitúcií. Znalostná spoločnosť je taká, ktorej členovia zdieľajú presvedčenie o potrebe zospoločenšenia znalostí a výhod, ktoré z toho vyplývajú pre všetkých. Znalosti hrajú kľúčovú úlohu aj v ekonomike, sú významným zdrojom ekonomického rastu a predpokladom konkurencieschopnosti ekonomík.

Úspešnosť národných a regionálnych ekonomík v značnej miere závisí od miery tvorby, spoločného zdieľania a využívania poznatkov. Kelemen (2007) definuje znalostnú ekonomiku ako ekonomiku, založenú na zvýšenom využívaní poznatkov a znalostí pre ciele ekonomickej efektívnosti. V znalostnej ekonomike sa pridaná hodnota vytvára na základe využívania znalostí, ktoré sa tvoria a efektívne využívajú vo všetkých ekonomických aktivitách a nadobúdajú vlastnosti komodít a učenie je v centre záujmu ľudí i organizácií. Ako uvádza Buček (2006), ekonomicky úspešné regióny sa vyznačujú vysokou úrovňou učenia sa regionálnych

aktérov navzájom a veľkým množstvom poznatkov, ktoré si vzájomne vymieňajú. Na poznatkoch je založená aj koncepcia učiacich sa regiónov, ktorá je jednou z najmladších a najpoužívanejších koncepcií v oblasti regionálneho rozvoja. S tým priamo súvisí aj koncept učiacich sa regiónov, ako oblastí, v ktorej regionálni aktéri spolupracujú a učia sa spoločne riešiť miestne, alebo regionálne. V učiacom sa regióne je snaha zameraná na vytváranie a podporu vzniku miestnych alebo regionálnych sietí rôznych inštitúcií orientovaných na riešenie spoločných problémov, ktorých riešenie sa partnerov dotýka z rôznych aspektov, pričom dosiahnutie cieľa je možné, resp. efektívnejšie prostredníctvom partnerskej spolupráce. Florida (1995, in Norman, 2005, s. 526) uvádza, že masová výroba sa zameriavala na získavania komparatívnych výhod, zatiaľ čo učiace sa regióny sa snažia získať trvalo udržateľnú výhodu, ktorej základom sú okrem iného aj:

- tvorba poznatkov ako zdroja syntézy inovácií a výroby,
- nepretržité, neustále zlepšovanie a skvalitňovanie (aj ľudských zdrojov) spojené so vzdelávaním,
- výroba založená na poznatkoch,
- znalostní pracovníci,
- zosieťované organizácie.

Každý región má špecifické podmienky pre tvorbu poznatkov a procesy učenia sa. Vo všeobecnosti je možné povedať, že učiaci sa región vzniká tam kde regionálny proces učenia má svoje miesto v regionálnych sieťach a je podporovaný regionálnymi inštitúciami, ktoré sa spolupodieľajú na tvorbe inovácií.

1. Univerzity a znalostná spoločnosť

Univerzity plnia v znalostných ekonomikách široké spektrum úloh. Prostredníctvom vzdelávania, ktoré ponúkajú, vytvárajú ľudský kapitál a intelektuálne bohatstvo. Ich význam pre rozvoj regiónov je nepopierateľný, pretože slúžia ako zdroj regionálnych inovácií a rastu založenom na technológiách, čím vo výraznej miere prispievajú k ekonomickému rozvoju územia. Sú významnými tvorcami a šíriteľmi poznatkov - výsledky ich vedecko-výskumnej činnosti sú využívané súkromným sektorom aj celou spoločnosťou. Tento transfer poznatkov a technológií do podnikateľského sektora tvorí základ ich spoločnej spolupráce. Ďalšie úlohy, ktoré stoja pred univerzitami súvisia s ich:

- zameraním na zvyšovanie kvality,

- schopnosťou reagovať na požiadavky verejnosti.

Nemenej významnou úlohou univerzít v podmienkach rozvíjajúcich sa regiónov založených na znalostiach je v súčasnosti oblasť celoživotného vzdelávania. Hlavné výzvy pre univerzity v tejto oblasti sa týkajú najmä zabezpečovania všeobecného a stáleho prístupu ku vzdelávaniu a poskytovania príležitostí pre celoživotné vzdelávanie čo najbližšie k vzdelávajúcim sa.

1.1. Tradičné úlohy univerzít v kontexte znalostnej spoločnosti

Tradičné úlohy univerzít sú všeobecne známe a vyplývajú z ich mnohoročného postavenia, počas ktorého sa historicky formovali už od čias stredoveku. Od samého počiatku mali univerzity mimoriadny vplyv na mestá i regióny, v ktorých sa nachádzali. K tradičným úlohám sa v súčasnosti pripájajú úlohy nové, ktoré vyplynuli z ich postavenia v modernej spoločnosti založenom na znalostiach a autonómneho postavenia regiónov.

Vzdelávacia úloha

Tradičnou a prioritnou úlohou univerzít je vzdelávanie. Jeho výstupom sú najvzdelanejšie skupiny v populácii. Tým univerzity vytvárajú intelektuálne bohatstvo, ktoré je podľa Stephena (in Beer, Cooper, 2007) možné komercionalizovať a ktoré prispieva k vytváraniu nových podnikov a priemyselných odvetví. Ľudské zdroje sú považované za hlavný zdroj kreativity a inovácií, univerzity tento kreatívny talent produkujú (vysokoškolsky vzdelaná populácia) a zároveň ním disponujú (akademickí pracovníci). Na kvalifikáciu ľudských zdrojov vplyva predovšetkým kvalita a štruktúra vzdelávacieho systému. Výchovou a vzdelávaním ľudských zdrojov v regióne sa zvyšuje úroveň ľudského kapitálu, jeho zručnosti a tým aj jeho príjmy a možnosti zamestnania sa. Ľudský kapitál je podľa OECD tvorený znalostnými zručnosťami, kompetenciami a atribútmi, zakotvenými v jednotlivcoch, ktorí napomáhajú vytváraniu osobnej, sociálnej a ekonomickej prosperity. Podľa Beckera (in Gunasekara, 2004) ľudský kapitál predstavuje hodnotu výnosu prameniaceho zo vzdelávania, výučby a ďalších investícií do rozvoja ľudského potenciálu. Je dôležitým prvkom rozvoja národných a regionálnych ekonomík. Hodnota investícií do ľudského kapitálu má priamy vplyv na ekonomický zisk a prejavuje sa vo forme výnosov na rôznych úrovniach:

- na úrovni jednotlivca (vo forme vyššej mzdy a dôchodku),
- na úrovni organizácie,
- na celospoločenskej úrovni (prejavuje sa v zvyšujúcom sa tempe rastu regiónu a štátu).

Úloha v oblasti vedy a výskumu

Druhou kľúčovou úlohou univerzít sú aktivity v oblasti vedy, výskumu a vývoja. Realizácia základného aj aplikovaného výskumu a intenzívnejšie zapájanie sa univerzít do regionálnych inovačných systémov prispieva k ekonomickému rastu a zvyšovaniu konkurencieschopnosti regiónu. Základný výskum u nás dominuje na univerzitách, zatiaľ čo aplikovaný výskum vo firmách i výskumných ústavoch. Je to dôsledok rozdielnej motivácie pri realizácii základného výskumu, ktorého potenciálne ekonomické prínosy je ťažké odhadnúť a sú ťažko „privlastniteľné“, čím charakter verejného statku.

Univerzity vo svete venujú čoraz väčšiu pozornosť aplikovanému výskumu, inovatívnemu a kreatívnemu spôsobu výučby a službám miestnemu a národnému verejnému ako aj súkromnému sektoru. Trendom je aj vznik tzv. podnikateľských univerzít, pre ktoré je typická komercializácia vlastných výskumných aktivít a aktívnejší prístup k ekonomickému rozvoju svojho regiónu. Pri zaostalejších regiónov je vhodnejšie budovanie a podpora novších univerzít (Buček, 2006). Podľa oficiálneho vládneho programu rozvoja znalostnej ekonomiky na Slovensku – Minerva, by mal výskum kvalitou a zameraním zodpovedať aktuálnym európskym a svetovým štandardom a odrážať aktuálny vývoj vo svetovej vede. V súvislosti s aplikovaným výskumom je dôležité, by reagoval na hospodárske výzvy a prispieval k ekonomickému rastu. Z toho dôvodu je potrebné aktívne prepojenie medzi akademickým a podnikateľským sektorom. Vzhľadom na veľkosť Slovenska by nebolo vhodné robiť výskum vo všetkých oblastiach vedy, ale naopak zamerať sa na malý počet prioritných oblastí, ktoré budú vychádzať z reálnych možností vedy a výskumu na Slovensku a atraktívnosti daných oblastí pre dlhodobý rozvoj konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky v medzinárodnom meradle.

Nová (tretia) úloha

K pôvodným dvom kľúčovým úlohám – vzdelávaniu a výskumu, pribudli ďalšie úlohy. Podľa Gunasekara (2004), pribudla úloha, ktorej podstatou je zacielenie na „služby spoločnosti“, na regionálny rozvoj (Goddard, Chatterton, 1999 in Gunasekara, 2004), na regionálne zapojenie

(angažovanie) sa (Holland, 2001 in Gunasekara, 2004) a na akademické podnikateľské správanie (Etzkowitz, Leydesdorff in Beer, Cooper, 2007). Tretia úloha univerzít sa procesne týka transferu poznatkov do regiónu, ktorého podstatná časť je spojená s transferom poznatkov do podnikateľského sektora, sprostredkovanie výsledkov vedy a výskumu podnikateľskému sektoru. Nové sociálno-ekonomické sily kladú na univerzity nové nároky, ktoré súvisia predovšetkým s potrebou ich zapojenia do ekonomického rozvoja regiónu a poskytovania relevantných poznatkov v zmysle lokálnej zamestnanosti, vedľajších produktov univerzít a ekonomického rastu.

Súhrnne povedané, nová úloha univerzít súvisí s potrebou ich *aktívnejšieho prístupu a „zapojenia“ sa do inovačných a následne rastových procesov regiónu, v ktorom pôsobia, ako aj s vytváraním takých poznatkov, ktoré sa vzťahujú na potreby regiónu.*

2. Univerzity a regionálny rozvoj

Každý región je špecifický systém so špecifickými podmienkami pre tvorbu poznatkov a procesy učenia sa. V spojení s lokalizáciou univerzít a napojením ostatných aktérov regionálneho rozvoja nadobúda tento fakt priestorovú dimenziu. Dá sa teda povedať, že poznatky je často zložité prenášať z jedného regiónu do druhého, čo je dané jednak ich tichým, nevysloveným charakterom a ich príslušnosťou k určitým konkrétnym prvkom priestorovej štruktúry regiónu. Tak nadobúdajú charakter regionálnych poznatkov. Táto ich „ukotvenosť“ na určitú lokalitu je výsledkom procesu učenia sa ako aj dôvery a porozumenia medzi jednotlivými aktérmi. Atmosféra vzájomnej dôvery upevňuje spoluprácu a kooperáciu lokálnych aktérov, čo ešte viac komplikuje možnosť preberania a napodobňovania.

V súčasnosti sa zdôrazňuje potreba teritoriálneho zapojenia a aktívnejšej úlohy univerzít v regiónoch, v ktorých sídlia. Podľa OECD, potenciál univerzít pre ekonomický, kultúrny a sociálny rozvoj regiónov nie je dnes dostatočne využívaný, pričom za hlavnú príčinu tohto stavu je považovaný fakt, že univerzity v rámci vlastného rozvoja nedostatočne reflektujú na regionálne rozvojové potreby.

Z uvedeného vyplýva, že potreba univerzít pre región je založená hlavne v oblasti:

- vytvárania ľudského kapitálu,
- transferu poznatkov do regiónu,

- spolupráce univerzít a podnikateľského sektora,
- súvisiacej s modelom „Trojitej špirály“ (Triple Helix Model).

Oblasť vytvárania ľudského kapitálu

Ľudský kapitál je jeden z determinantov hospodárskeho rastu, predstavuje „získané a užitočné schopnosti všetkých obyvateľov a členov spoločnosti“ (Coulombe, Tremblay, 2009), rovnako ako všetkých aktérov rozvojových záujmov v regióne. Tieto schopnosti je možné získať učením, štúdiom a vzdelávaním. Pojem ľudský kapitál vysvetľuje úlohy vzdelávania pri dosahovaní ekonomického rastu a budovaní prosperity. Táto myšlienka je založená na tom, že ľudia investujú do svojej výchovy a vzdelania, aby si vytvorili zásobu zručností a schopností – teda kapitál, pričom jeho návratnosť je dlhodobá (vracia sa napríklad vo forme mzdy alebo inej kompenzácie). Táto investícia môže prispievať k hospodárskemu rastu a teda prináša návratnosť aj celej spoločnosti. Na to, aby investície do vzdelania prispievali k ekonomickému rastu, je potrebné zabezpečiť vysokú kvalitu vzdelávania, schopného vytvárať vysokú úroveň zručností.

S ľudským kapitálom úzko súvisí sociálny kapitál. Sociálny kapitál podľa Urbančíkovej (2006) tvoria záujmové skupiny, ktoré zdieľajú spoločné normy, hodnoty a znalosti a ktoré napomáhajú kooperácii vnútri skupiny alebo medzi skupinami. Typickými znakmi sociálneho kapitálu je vzájomná spolupráca založená na porozumení, dôvere a reciprocite, pričom všetci zainteresovaní v sociálnych sieťach dosahujú na základe tejto spolupráce vzájomné výhody. Sociálny kapitál má kolektívny charakter a vytvára sa v rámci spoločenstiev (komunit) prostredníctvom procesu interakcie a inštitucionálneho učenia. Je to jedinečné kolektívne aktívum, ktoré je technicky nemožné predať alebo napodobniť. Takéto kolektívne aktíva môžu, pokiaľ sú cenné, byť základom trvalej konkurenčnej výhody spoločnosti či regiónu. Základom sociálneho kapitálu sú sociálne vzťahy – t.j. vzťahy (spojenia) v obchodnej alebo osobnej sfére – medzi jednotlivými predstaviteľmi, ktoré ovplyvňujú ich správanie. Je dôležité, aby tieto vzťahy boli vzájomné – recipročné, účinné a efektívne. Tým, že jednotlivci nefungujú izolovane, ale sú súčasťou organizácií a firiem, v ktorých sú zamestnaní, úžitok (prospech) zo sociálneho kapitálu majú aj organizácie a firmy.

Transfer poznatkov do regiónu

Univerzity môžu významným spôsobom prispieť k budovaniu regiónov v znalostnej spoločnosti tým, že vytvárajú nové znalosti, ktoré prenášajú do

praxe - či už poskytnutím podnikovému sektoru alebo prostredníctvom firiem, ktoré predstavujú „motor inovácií“. Tvorba nových poznatkov už zďaleka nie je len vedľajší produkt vzdelávania. Univerzity sú čoraz častejšie priamo zapájané do inovačných procesov firiem. Dôležitým predpokladom transferu poznatkov z univerzít do regiónu je vytváranie sietí medzi nimi a ostatnými regionálnymi aktérmi.

Prenos poznatkov do regiónu sa uskutočňuje viacerými spôsobmi. Podľa Vargu (in Buček, 2006, s. 73) existujú tri kategórie mechanizmu transferu poznatkov do regionálneho prostredia:

- prostredníctvom formálnych a neformálnych lokálnych sietí pracovníkov univerzity a priemyslu (a nie iba priemyslu),
- prostredníctvom formalizovaných obchodných vzťahov (spin-off firmy, licencie technológií),
- prostredníctvom vybavenosti univerzity (knížnica, laboratóriá, výskumné univerzitné parky a pod.).

Transfer poznatkov a technológií do podnikateľského sektora sa stáva najdôležitejšou súčasťou spolupráce univerzít a podnikateľského sektora a významným spôsobom prispieva k zvyšovaniu inovačnej schopnosti národnej ekonomiky a v jej rámci i ekonomík regionálnych. V súvislosti s univerzitami sa čoraz viac vyzdvihuje ich úloha tvorcov a poskytovateľov nových technológií, ktoré sú následne firmami upravované do komerčnej podoby. Ide tu o tzv. lineárny model inovácií, ktorý spočíva v tom, že na základe výsledkov základného výskumu realizovaného univerzitami súkromné firmy realizujú aplikovaný výskum a experimentálny vývoj. Nástup tzv. novej ekonomiky priniesol zmeny v postavení univerzít. Dochádza k rýchlejšej komercializácii nových technológií a dôraz sa kladie skôr na okamžité využitie výsledkov výskumu realizovaného na akademickej pôde. Problémom pri takto vnímanej úlohe univerzít je iba to, že všeobecne sú uznávané iba technické smery. Mnohé univerzity nemajú vo svojom portfóliu technické vzdelávanie, ale ich úloha pri tvorbe a transfere poznatkov (aj keď z iných oblastí) je rovnako nepopierateľná.

Oblasť spolupráce univerzít a podnikateľského sektora

Univerzity sú dnes oveľa viac ako kedykoľvek v histórii nútené sledovať vývoj a reagovať na požiadavky podnikateľského sektora. Jednou z najdôležitejších oblastí vzájomnej spolupráce univerzít a súkromného sektora je transfer znalostí. Do širšieho spektra transferu znalostí medzi

univerzitou a priemyslom, ktoré má významný vplyv na prosperitu regiónu, patria (Rehák, in Urbančíková, 2006): spoločný výskum, inkubátory a priemyselné parky, licencie, spin-off firmy, profesijné organizácie, lokálne trhy vedeckých pracovníkov, lokálne trhy absolventov, konzultačné činnosti, univerzitná vybavenosť, publikácie... Špecifickým nástrojom regionálnej politiky zameraným na tvorbu a šírenie inovácií sú vedecké parky, ktoré stimulujú výskumné aktivity v regióne a usilujú sa o ich aplikáciu do praxe. Zväčša sú výsledkom spoločnej iniciatívy štátnych orgánov, verejných inštitúcií (univerzít a výskumných ústavov) a predstaviteľov súkromného sektora.

Najčastejšie je predmetom spolupráce medzi univerzitami a firmami je realizácia spoločného výskumu a vývoja. Táto spolupráca je často zložitá, nakoľko je pri nej potrebné zosúladiť dve úplne odlišné kultúry, ktoré majú navyše často protichodné záujmy. Kým akademický sektor presadzuje otvorenosť a dôraz na zverejňovanie výstupov, firmy majú tendenciu tieto výstupy utajovať a chrániť (napr. prostredníctvom patentov). Na Slovensku je intenzita spolupráce firiem a vysokých škôl relatívne nízka.

Istú zdržanlivosť v investovaní prostriedkov do výskumu a vývoja je možné pozorovať najmä na strane podnikateľského sektora, pričom väčšina autorov sa zhoduje v tom, že iniciatíva na spoločnú realizáciu výskumu súkromného sektora a univerzít (resp. iných výskumných inštitúcií) by mala vychádzať práve zo strany podnikateľov. Situáciu v Prešovskom kraji uvádzame v tabuľke 1 (ako výsledok mapovacieho prieskumu). Spolupráca na výskume nie je najvyššia, čo môže byť spôsobené rôznymi faktormi. Takáto ich zdržanlivosť súvisí najmä s faktom, že poznatky vytvorené v jednej firme môžu byť využívané inými firmami za nižšiu ako je ich skutočná hodnota či dokonca bez kompenzácie. Navyše miera návratnosti investícií do inovácií je dosť nízka. Tieto skutočnosti výrazne znižujú ochotu podnikateľov vytvárať nové poznatky a inovácie, obzvlášť v podkapitalizovaných regiónoch .

Tabuľka č. 1 Spolupráca MSP na výskume (v %)

	Áno, často	Niekedy	Nikdy
Priemyselná výroba	14,29	35,71	50,00
Stavebníctvo	12,50	37,50	50,00
Obchod, hotely, reštaurácie	18,18	18,18	63,64
Doprava, skladovanie, pošty, telekom.	0	20,00	80,00
Ostatné odvetvia	16,66	50,00	33,34

Zdroj: Tej, J. (2009)

Oblasť vyplývajúca z modelu trojitej špirály

Prístup nazvaný „trojitá špirála“ hovorí o troch zložkách, ktoré sa spoločne podieľajú na vývoji nových konkurencieschopných priemyselných foriem a to – univerzity, priemysel a vláda (Etzkowitz, Leydesdorff in Beer, Cooper, 2007). Trojitá špirála podľa Etzkowitza označuje vzťah univerzít, priemyslu a vlády ako relatívne vyrovnaných ale vzájomne previazaných inštitucionálnych oblastí, ktoré sa prekrývajú a preberajú navzájom svoje úlohy. Pôvodné bilaterálne vzťahy medzi vládou a univerzitami, univerzitami a priemyslom a vládou a priemyslom sa rozšírili do vzťahov trojitých – a to najmä na regionálnej úrovni. Objavuje sa nové inštitucionálne usporiadanie, v ktorom sa zmenila dynamika spoločnosti - od pôvodných pevných hraníc, ktoré boli medzi samostatnými inštitucionálnymi sférami a organizáciami, sa prešlo ku pružnejšiemu prekrývajúcemu sa systému, v ktorom každý preberá úlohy ostatných.

Také trojité akademicko-priemyselno-vládne vzťahy vznikajú v rôznych častiach sveta z rôznych inštitucionálnych východiskových bodov, pričom spoločným cieľom všetkých je stimulovať hospodársky rozvoj založený na poznatkoch a predstavujú novšie ponímanie rozvojových stratégií založených na poznatkoch, ktoré čerpajú prostriedky z troch sfér. Inovácia v trojitej špirále je proces, pri ktorom univerzity, štátna správa a priemysel sú zapojení do procesu vzájomne prospešného využívania zdrojov a spolupracujú na vytváraní alebo objavovaní nových poznatkov, technológií a produktov, ktoré sú pri plnení sociálnych potrieb prenášané ku konečným užívateľom. Títo koneční užívatelia potom spotrebovávajú poznatky, technológie alebo produkty alebo ich využívajú pri výrobe nových výrobkov a služieb, ktoré sa v konečnom dôsledku predávajú alebo spotrebovávajú.

Záver

Inovácie ako jedna zo súčasti konkurencieschopnosti regiónu predstavujú pevnú súčasť podnikateľskej, priemyselnej a inovačnej politiky regiónu, štátu i EÚ. Ide najmä o schopnosť využitia príležitosti prostredníctvom podpory súťaže, zabezpečovania prístupu k trhom a tvorby prostredia priaznivého pre výskum a rozvoj. Je všeobecne známe, že inovatívny potenciál je na regionálnej úrovni nedostatočný. To vyplýva z nedostatkov vo výskumnej základni, z nízkej úrovne výdavkov na výskum a vývoj, z nedostatočného prepojenia medzi výskumnými centrami, univerzitami a podnikmi, ale aj zmenšujúcim sa záujmom o technické vzdelávanie od základnej až po univerzitnú úroveň...

Rozhodujúcimi úlohami univerzity v rozvoj regiónu sú hlavne:

- oblasť tvorby ľudského kapitálu – čo je spojené s procesmi permanentného vzdelávania, školskej politiky a dôvery občanov;
- oblasť transferu poznatkov do regiónu – čo je spojené s potrebou takej inštitucionálnej infraštruktúry, ktorá dokáže poznatky vyhľadávať a aktívne poskytovať tým, ktorí ich najviac využijú;
- oblasť spolupráce univerzít a podnikateľského sektora – čo je vo veľkej miere závislé od dôvery podnikateľského sektora v roly univerzít a hlavne od presvedčenia podnikateľských subjektov o potrebe využitia takýchto poznatkov;
- oblasť vyplývajúca z modelu trojitej špirály, ktorá súvisí so sieťami a partnerstvami medzi univerzitami, podnikateľským sektorom a verejnou správou.

Sumarizácia úloh univerzít v regiónoch, ktoré proklamujú svoju ochotu učiť sa a zdieľať poznatky za účelom lepšieho transferu a využitia inovácií, poukazuje na to, že ich úloha je nezastupiteľná, pretože neexistuje žiaden iný systémový prvok, ktorý by ich dokázal v tomto rozhodujúcom procese nahradiť.

Literatúra

- BAČÍK, R. 2009. Marketingová koncepcia špecifických nástrojov dominantnej univerzity v prešovskom regióne. In: Implementácia špecifických znalostných a marketingových modelov a nástrojov v regionálnom rozvoji. Prešov: FM PU v Prešove, s. 32-39, ISBN 978-80-555-0060-7
- BEER, A., COOPER, J. 2007. University – Regional Partnership in a Period of Structural Adjustment: Lessons from Southern Adelaide's Response to an Automobile Plant Closure. *European Planning Studies*, Vol. 15, No. 8, September 2007. ISSN 1469-5944 online/07/ 081063–22
- BUČEK, M. a kol. 2006. Regionálny rozvoj – novšie teoretické koncepcie. Bratislava: Ekonóm, ISBN 80-225-2151-5
- COULOMBE, S., TREMBLAY, J. F. 2009. Education, Productivity and Economic Growth: A Selective Review of the Evidence. In: *International Productivity Monitor*. Ottawa: Spring 2009. , Iss. 18; pg. 3, 22 pgs. ISSN 14929759. [online]. [cit.2.10.2009]. Dostupné na: <<http://proquest.umi.com>>
- ČVERHOVÁ, D. 2009. Intelektuálny kapitál a možnosti jeho merania. In: Implementácia špecifických znalostných a marketingových modelov a

- nástrojov v regionálnom rozvoji. Prešov: FM PU v Prešove, 2009. ISBN 978-80-555-0060-7
- ETZKOWITZ, H. The Triple Helix of University - Industry – Government Implications for Policy and Evaluation. [online]. [cit. 20.9.2009]. Dostupné na: <http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:Zjv6JBNnObUJ:www.sister.nu/pdf/wp_11.pdf+triple+helix&hl=sk&gl=sk&sig=AFQjCNGnL7BMMz-dRaOaskuocGMAK_pww>
- GUNASEKARA, CH. 2004. The third role of Australian universities in human capital formation. Journal of Higher Education Policy and Management. Carfax Publishing, Vol. 26, No. 3, November 2004. ISSN 1469-9508 online/04/030329-15
- KELEMEN, J. 2007. *Pozvanie do znalostnej spoločnosti*. Bratislava: Iura Edition, 2007. ISBN 978-80-8078-149-1
- NORMAN, R. 2005. Can regions learn? Critical assessment of regions as arenas for regional development. London: AI & Society. Dec. 2005, Vol. 19, Iss. 4, pg. 520. ISSN 0951-5666. [online]. [cit. 9.9.2009]. Dostupné na: <<http://proquest.umi.com/>>
- OECD. Univerzity by mali hrať väčšiu úlohu v regionálnom rozvoji. [online] [cit. 27.5.2009]. Dostupné na: <<http://www.euractiv.sk/vzdelavanie0/clanok/oecd-univerzity-by-mali-hrat-vacsiu-rolu-v-regionalnom-rozvoji/>>
- SÝKOROVÁ, M. 2009. Kooperácia univerzity s ostatnými subjektami v regióne. In: Implementácia špecifických znalostných a marketingových modelov a nástrojov v regionálnom rozvoji. Prešov: FM PU v Prešove, 2009. ISBN 978-80-555-0060-7
- TEJ, J. Regionálna inovačná stratégia v PSK ako nástroj akcelerácie regionálneho rozvoja v kontexte názorov regionálnych inovačných aktérov. In: Implementácia špecifických znalostných a marketingových modelov a nástrojov v regionálnom rozvoji. Prešov: FM PU v Prešove, s. 76-87, ISBN 978-80-555-0060-7
- URBANČÍKOVÁ, N. 2006. Ľudské zdroje v regionálnom rozvoji. Košice: TU v Košiciach, 2006. ISBN 80-8073-600-6

Adresa autorov

Ing. Viktória Ali Taha, doc. Ing. Juraj Tej, PhD.

Katedra manažmentu

Fakulta manažmentu

Prešovská univerzita v Prešove

Ul. 17. novembra 1

080 01 Prešov

tel. 051/ 7570 353; 7570 806

e- mail: alitaha@unipo.sk; tej@unipo.sk